Interculturaliteit en sport: een verhaal van geloofwaardigheid

➘ **MOMENTEN SPRAK MET HAKIM BENICHOU VAN HET MINDERHEDENFORUM**
➘ TEKST: WOUTER DEVRIENDT

Interculturaliteit heeft een plaats verworven op de agenda van het Vlaamse sportbeleid, hetzij expliciet, hetzij impliciet binnen een breder discours van diversiteit en sociale inclusie. In 2006 werd het actieplan 'Interculturalisering van, voor en door cultuur, jeugdwerk en sport' gelanceerd. De sportsector werd uitgedaagd om stil te staan bij de sportparticipatie van etnisch-culturele minderen en hier beleidsacties rond te formuleren. In 2007 volgde het 'decreet Sport voor Allen' met diversiteit en toegankelijkheid als één van de speerpunten. Ook buurtsport werd verankerd binnen het lokale sportgebeuren. In 2009 werden de Vlaamse sportfederaties via het decreet medisch en ethisch verantwoord sporten aangezet om in te zetten op thema's zoals inclusie, solidariteit, fair play en respect voor diversiteit. Tijd voor Momenten om aan te kloppen bij het Minderhedenforum, de spreekbuis en belangenbehartiger van etnisch-culturele minderheden, voor een 'barometer sport en interculturaliteit'. Dit doen we samen met Hakim Benichou, stafmedewerker netwerk jongeren.

Het Minderhedenforum, erkend binnen het integratiedecreet, vertegenwoordigt zeventien federaties. Sinds 2010 zijn ze erkend binnen het decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk. Samen overkoepelen ze 1.500 zogenaamde allochtone zelforganisaties, verspreid over heel Vlaanderen en Brussel. De leden onderscheiden zich door een 'superdiversiteit'. Naast de federaties van Marokkaanse, Turkse en Afrikaanse verenigingen tellen we onder onze leden ook 'internationale' federaties en federaties van Latijns-Amerikaanse en Russischtalige verenigingen. Daarnaast is er de federatie Wereldvrouwen. Ten slotte is er een vereniging van woonwagenbewoners. Deze verscheidenheid tekent zich steeds sterker af door de instroom van nieuwe minderheids-

groepen. Dit brengt ook wisselende perspectieven met zich mee van waaruit naar het minderhedenvraagstuk kan worden gekeken. Bijvoorbeeld vanuit de verschillende generaties of de beweegreden om naar hier te komen: vluchtelingen, arbeidsmigranten, (klein)kinderen van vroegere migranten... Het geeft andere dynamieken. Het is aan het Minderhedenforum om deze diversiteit mee tot uiting te brengen. Etnisch-culturele minderheden zijn geen homogene groep, wat al te vaak leeft in de perceptie van vele mensen.

Momenten: "Laten we meteen aftrappen met een oneliner van Johan Cruijff: 'voetbal is simpel. Het is echter moeilijk simpel voetballen.' Geldt hetzelfde voor sport als bindmiddel?"
Hakim: "Sport als bindmiddel, als ras- en religieoverschrijdend middel... Ik sta hier kritisch tegenover. Ik zou morgen perfect met een rabiate racist samen voor FC Antwerp kunnen gaan supporteren, en elkaar in die hoedanigheid leren kennen. Het geeft kansen om de gelijkenissen te zien in plaats van de verschillen. En dat is goed! Maar daar eindigt ook het verhaal van sport als bindmiddel. Sport is geen alles oplossend wondermiddel dat diepere structurele problemen oplost. Als je bijvoorbeeld gaat kijken wie de trainers of bestuurders zijn, wie de bestuurskamer uitmaakt... Dat is nog overwegend de dominante, blanke middenklasse. Net zoals in het onderwijs en de bedrijfswereld. Deze structurele ongelijkheid die aanwezig is in onze samenleving ga je niet oplossen via de sport. Dit vraagt een integrale benadering. Sport is een van de domeinen waar je aan de slag kan."

Momenten: "Maak deze 'integrale aanpak', of in sporttermen 'het totaalspel', eens concreet? Waar zetten jullie als belangenbehartiger op in?"
Hakim: "Het Minderhedenforum zet in eerste instantie in op socio-economische thema's zoals tewerkstelling en onderwijs. Daarnaast hebben we bijzondere interesse voor bijvoorbeeld discriminatie en beeldvorming in de media. En we hebben ook projecten lopen om sleutelfiguren of geïnteresseerden uit etnisch-culturele minderheden toe te leiden naar adviesraden."

Momenten: "Kunnen we de aandacht voor vrije tijd... en sport hier ook binnen plaatsen?"
Hakim: "In eerste instantie kiezen we dus nadrukkelijk voor sociaal-economische thema's, omdat onze prioritaire aandacht uitgaat naar het versterken van de maatschappelijke positie van etnisch-culturele minderheden. Achterstelling van etnisch-culturele minderheden vindt veeleer zijn oorzaak in socio-economische ongelijkheden in plaats van etnisch-culturele verschillen. Bijvoorbeeld: in het onderwijs worden schoolse problemen te veel geculturaliseerd! Onderzoek heeft duidelijk aangetoond dat socio-economisch vergelijkbare groepen van 'allochtone' en 'autochtone' mensen vergelijkbaar presteren. Belangrijke (GOK-)indicatoren zijn de opleiding van de moeder, thuistaal, inkomen... en dus niet alleen etnisch-culturele verschillen. Naast het socio-economisch kapitaal kan je het socio-cultureel kapitaal plaatsen. Een belangrijke hefboom is het opbouwen van brede netwerken die kinderen en jongeren in contact brengen met verschillende contexten en ervaringsterreinen die uitnodigen om te ontdek-

ken en te experimenteren. Hier komt ook het vrijetijdsveld nadrukkelijk in 'the picture': de sportclub, de jeugdbeweging, de tekenacademie... Vanuit deze vaststelling is de discussie opnieuw op gang gekomen om sterker in te zetten op de koppeling tussen socio-economische en socio-culturele thema's. Zo kan sport bijdragen tot het algemeen welbevinden, wat positief afstraalt op bijvoorbeeld het schoolse functioneren van kinderen en jongeren."

Momenten: "Hebben allochtone zelforganisaties hierbij een intermediaire rol? Zijn zij de nummer '10'?"
Hakim: "Absoluut, lokaal zijn ze de bruggenbouwers tussen de eigen groep(en) enerzijds en 'autochtone' groepen en allerhande voorzieningen anderzijds. Daarnet verwees ik al naar het belang van het socio-cultureel kapitaal in functie van gemeenschapsvorming. Wel, de zelforganisaties moeten hier voluit hun rol kunnen spelen. Zelforganisaties die vertrouwd zijn met culturele gewoontes, taal... krijgen bij etnisch-culturele minderheden vaak sneller het vertrouwen. Dit vaak in tegenstelling tot iemand die geen affiniteit heeft met deze groepen. De eigen cultuurbeleving door zelforganisaties, zowel religieus (bijvoorbeeld de Ramadan) als socio-cultureel (bijvoorbeeld een modeshow met traditionele kleding), kunnen we plaatsen binnen een breder lidmaatschap van de samenleving. Pas door de eigen identiteit een volwaardige plaats te geven, te beleven en te ontwikkelen, kunnen verbindingen worden aangegaan. Dit is meteen kenschetsend voor de dubbele positie waarin heel wat zelforganisaties en federaties zich bevinden. Enerzijds worden ze erkend als socio-culturele organisatie en anderzijds wordt er appel op hen gedaan om mee werk te maken van de socio-economische uitdagingen die zich scherp stellen. Vele zelforganisaties doen dit door socio-culturele activiteiten te koppelen aan bredere maatschappelijke doelen. Neem het voorbeeld van het project 'voetbalvaders', dat inzet op de positieve energie van voetbal om mensen dichter bij elkaar te brengen. Het project gaat vraagstukken zoals 'Hoe kunnen school en voetbal elkaar positief beïnvloeden?' en 'Hoe mijn zoon of dochter steunen bij wat ze doen?' niet uit de weg."

Momenten: "Hiermee geef je meteen ook het belang aan om actief ouders te betrekken?"
Hakim: "We praten dan over ouderbetrokkenheid, een actueel thema met een duidelijke link naar onderwijs én... vrije tijd. Op deze domeinen is het belangrijk dat ouders zo actief mogelijk betrokken zijn. Het is vandaag de dag niet genoeg om je kind in te schrijven in de school of de sportclub. De betrokkenheid bij wat er gebeurt in de klas of de sportclub, zoals je kind stimuleren bij het maken van huiswerk of leren doorzetten om wekelijks naar de trainingen te gaan... ja, dit maakt echt een verschil in de ontwikkelingskansen van een kind!"
Momenten: "Mogen we dit verwachten van elke ouder?"

Hakim: "Ja, we moeten hier verder op inzetten. Belangrijk is dat we ouderbetrokkenheid realistisch benaderen en in perspectief plaatsen. Het kind staat hier nog steeds centraal. We hoeven van ouderbetrokkenheid geen doel op zich te maken, waarbij we de ouders centraal plaatsen. Bijvoorbeeld de

verwachting dat ouders zich aansluiten bij de ouderraad van de school of een sportclub. We weten ondertussen dat dit niet per se leidt tot een beter presteren van het eigen kind. Samen bezig zijn, ouder en kind, in relatie tot de school en het vrijetijdsgebeuren, brengt al heel wat leermomenten met zich mee. Werken aan ouderbetrokkenheid is evenwel niet alleen een zaak van de ouders, ook van pakweg de school of sportclub. Een open communicatie, niet in het minst een spontane babbel, is het begin van alles. Kortom, het is een en-enverhaal met wederzijdse engagementen en verwachtingen."

Momenten: "Sociale inclusie door sport. Het staat bovenaan heel wat beleidsagenda's. Ook academici hebben een versterkte interesse in de thematiek. What's up?"
Hakim: "Inclusie wordt nog te vaak bekeken door een integratiebril. Er wordt te veel vertrokken van groepen die erbij horen - lees de blanke middenklasse - en groepen die we erbij moeten betrekken. Nochtans vertrekt echte inclusie vanuit gelijkwaardigheid van mensen en groepen. Het is dus belangrijk om niet alleen in termen van doelgroepen te gaan denken als het gaat over etnischculturele minderheden. Het gaat om verschillende doelgroepen als onderdeel van een breder geheel van de samenleving. Vanuit deze insteek draagt sport automatisch bij tot meer maatschappelijke eenheid. Als verschillende jongeren samenkomen om te sporten in ploegverband, vormen zij niet per se een homogene groep. Ze vormen samen één ploeg van mensen met verschillende nationaliteiten, etniciteiten, sociale achtergronden... Verschillende ploegen komen tegen elkaar uit in competitie, wat opnieuw aanleiding geeft voor interacties. Hier zijn we bezig met sociale binding zonder dat we er expliciet op focussen. We gaan het verste komen als we beleidsmatig denken in termen van 'sociale inclusie', maar het niet simplistisch gaan promoten als de doelstelling van dé 'sportpraktijk'. Dan zou sport worden geïnstrumentaliseerd om aan sociale inclusie te doen, terwijl jongeren in de eerste plaats sporten om te sporten en niets anders."

Momenten: "Hiermee ga je in tegen de denkstroming om sport verder te instrumentaliseren."
Hakim: "Ja, anders dreig je de verkeerde boodschap te geven. Als je bijvoorbeeld zegt dat je met sport gaat inwerken op inclusie, is het alsof je een of ander opgelegd doel moet bereiken. De valkuil is dat je op een problematiserende manier begint om te gaan met zaken die ook organisch kunnen groeien. Kansen bieden om te sporten, discriminatie en racisme aanpakken en sportstructuren sterker ondersteunen, zijn meer prioritaire aandachtspunten binnen een Sport voor Allen-beleid dat rekening houdt met de veranderende 'maatschappelijke' omgeving waarin het opereert. Deze pijlers bieden een brede basis voor jongeren om zich breed te ontplooien. En dit zonder specifiek te benoemen dat je ongelijkheden tussen doelgroepen moet wegwerken. Doe je dit wel, dan viseer je bij voorbaat een bepaalde groep en geef je impliciet de boodschap dat ze er niet bijhoren."

Momenten: "Kansen bieden om te sporten, zeg je. Knelt het sportschoentje al niet bij de toeleiding naar de sportclubs? De sportclubs als hoekstenen van het Sport voor Allen-beleid..."

Hakim: "Het Minderhedenforum is het niet eens met het hele toeleidingsverhaal. Als ik de vergelijking maak met de jeugdsector, heb je nog vaak het discours dat het 'allochtone' jeugdwerk de opstap moet zijn naar de Chiro, scouts en andere 'klassieke' Vlaamse jeugdbewegingen. Gelukkig is er vanuit de Vlaamse jeugdraad een duidelijk advies gekomen dat het allochtone jeugdwerk op gelijke voet staat met het 'klassieke' Vlaamse jeugdwerk. Het is duidelijk dat het jeugdwerk tout court divers moet zijn. Het mag dus niet zijn dat jeugdverenigingen die zich organiseren rond bijvoorbeeld de Turkse cultuur als buitenbeentjes worden aanzien. Sommige jongeren gaan zich blijven organiseren rond hun (sub)cultuur. Anderen gaan zich verenigen op basis van wat ze samen willen doen met vrienden uit de straat of de school. Zij komen sneller in meer diverse groepen terecht. Dus ja, sommige verenigingen zullen een mooi evenwicht bereiken, andere zullen meer blank of gekleurd zijn. Hiermee neem ik niet de stelling in dat je als lokaal beleid geen oog moet hebben voor bridging. Het lokale beleid moet de vinger aan de pols houden, de stappen die zelforganisaties zetten in hun ontwikkeling opvolgen. Waardering tonen en goede praktijken mee in de picture plaatsen: dat betekent een echte steun. Finaal moet het beeld van 'dé zelforganisatie' worden doorbroken. Het gebruiken van deze terminologie staat gelijk aan verouderde denkkaders."

Momenten: "De woorden zijn zojuist gevallen: 'uitsluiting, racisme en discriminatie'. Ook hier is nog veel werk aan de winkel. Als we het rapport van het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten over uitsluiting, racisme en discriminatie van etnisch-culturele minderheden in de sportwereld (2009) inkijken, zien we dat het ambiëren van het podium nog niet voor morgen is. Hoe erg is het gesteld volgens jullie?"

Hakim: "Het aanpakken van discriminatie is van blijvend belang. Dit is een van de meest tastbare zaken waarmee je als sportvereniging te maken krijgt, en die leden behorend tot een etnisch-culturele minderheidsgroep vaak demotiveert om door te doen. Hoe vaak gebeurt het niet dat een zaal- of minivoetbalploegje bestaande uit bijvoorbeeld spelers van Marokkaanse of Turkse origine tevergeefs een sportzaal probeert vast te krijgen?! Bij een aanvraag via de telefoon is het horen van bijvoorbeeld de naam 'Benichou' genoeg om een antwoord te krijgen dat alles volzet is. Bel je terug met zogezegd een doorsnee Vlaamse achternaam, dan is de kans veel groter dat er ergens nog een gaatje vrij is. Het klinkt bijna zagerig, maar het is nog steeds de realiteit. Als dergelijke praktijken niet meer structureel worden aangepakt, vernietig je de ontwikkelingskansen van gelijk welke minderheidsgroep. De dag van vandaag is er onrustwekkend veel racisme aanwezig in de sport, niet in het minst in het voetbal met zijn vele lagere afdelingen. Hier is nog veel werk. Maar er is te weinig 'momentum' aanwezig om dit stevig aan te pakken. Nochtans: met enkele relatief eenvoudige ingrepen zijn we al een heel eind verder. Bijvoorbeeld steekproeven uitvoeren doorheen het voetbalseizoen, en de vastgestelde feiten in kaart brengen. Vanuit het Minderhedenforum is dit een van de aanbevelingen ten aanzien van minister van Sport Philippe Muyters. Als de minister het echt meent met de interculturalisering van de sport, is dit één

van dé prioriteiten waarop hij moet inzetten. Het gaat hier over de geloofwaardigheid van de sport binnen de Vlaamse samenleving anno 2011. Mij ga je als zelforganisatie en/of gekleurde sportvereniging niet overtuigen dat er werk wordt gemaakt van sociale inclusie in de sport als ik de volgende dag problemen heb om een zaal vast te krijgen of op het sportveld 'makak' word genoemd zonder dat een haan ernaar kraait."

Momenten: "Wat is er nog meer nodig om discriminatie op de sportvelden buitenspel te zetten?"
Hakim: "Er is nood aan een meer dwingende en integrale aanpak. De bewustwordingscampagnes zoals 'Hang de aap niet uit' van het Centrum voor gelijke kansen en racismebestrijding moeten blijvend worden volgehouden. Daarnaast is er nood aan meer feitelijke informatie om het probleem duidelijk in kaart te brengen. Dit vraagt ook praktijkonderzoek. Ik verwijs hierbij naar de problematieken die bijvoorbeeld zijn blootgelegd binnen de uitzend- of huisvestingssector. Dit heeft echt voor een schokeffect gezorgd. Ook is het zinvol om de draagkracht, mede dankzij de toegenomen diversiteit, binnen sportverenigingen zichtbaar te maken en uit te dragen. Nog te veel wordt diversiteit gelijkgesteld aan draaglast binnen een sportvereniging. Ten slotte is er nood aan meer controle op en vervolging van inbreuken tegen discriminatie en racisme op en rond het sportveld. De wetgeving mag geen dode letter blijven."

Momenten: "Ten slotte gaf je ook aan dat de sportstructuren, zowel publiek als privaat, verder moeten worden uitgedaagd en ondersteund. Hoe moet het verder?"
Hakim: "De evaluatie van het actieplan 'Interculturalisering van, voor en door cultuur, jeugdwerk en sport' (2006) was voor het luik sport niet echt bevredigend. De sportsector met zijn sportdiensten, sportfederaties, sportadministraties... moet meer rechttoe rechtaan durven inzetten op etnisch-culturele minderheden. Het niet serieus nemen van de groepen die je wil bereiken, is niet authentiek. Als beleidsmakers of sleutelfiguren uit de sport zich verschillende keren gediscrimineerd zouden voelen, pakken ze dit probleem vast anders aan. Momenteel is er op voorzet van het kabinet Sport een stuurgroep Sport & Interculturaliteit aan het werk om aanbevelingen te formuleren ten aanzien van minister Muyters. Dit is een goede zaak. We kunnen alleen maar hopen dat de aanbevelingen doordringen tot de bestuurskamers van menig sportclub en tot op het sportveld tout court. Ook zou de link worden gelegd met het Masterplan Minderheden van minister van Inburgering Geert Bourgeois. De stuurgroep, met vertegenwoordigers uit enerzijds de publieke en private sportsector en anderzijds belangenbehartigers zoals het Minderhedenforum, zit qua werkwijze alvast op het goede spoor. Dit maakt ons hoopvol voor de toekomst!

Het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten (FRA) publiceerde eind 2009 een rapport over uitsluiting, racisme en discriminatie van etnisch-culturele minderheden in de sportwereld.
Volgens het rapport krijgt discriminatie in de sportwereld te weinig aandacht en wordt ze niet genoeg bestreden. De nadruk ligt vooral op racistische incidenten waarbij toeschouwers zijn betrokken. Het gaat hierbij vooral over sport op competitief niveau, en voetbal in het bijzonder. Andere vormen van discriminatie die dagelijks voorkomen in andere disciplines krijgen minder aandacht.
België is een van de weinige landen in Europa waar een organisatie (in casu het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding) die gelijke kansen promoot, is tussengekomen bij discriminatiedossiers in de sportwereld, ook via juridische weg. Al blijven de ondernomen stappen veelal beperkt.
In 2009 heeft het Centrum een twintigtal dossiers van vermoedelijke discriminatie in de sport afgehandeld. Het meest voorkomende discriminatiecriterium hierbij was de vreemde afkomst van de slachtoffers. Het gaat hierbij ook over discriminatieproblemen bij lokale sportclubs. Discriminatie in deze clubs krijgt dan misschien wel minder mediaaandacht dan racistische incidenten in de voetbalwereld, maar komt daarom niet minder vaak voor.
De Europese Commissie zet in haar Witboek Sport onder het actiepunt 'de preventie en bestrijding van racisme en geweld aanscherpen' ook prioritair in op dit thema. Ze plaatst dit meteen binnen de maatschappelijke rol die sport moet spelen. Racisme en discriminatie staan hierbij niet los van sociale inclusie, integratie en gelijke kansen van etnisch-culturele minderheden.

NOOT

Het meest recente onderzoeksraport van het FRA verscheen in Oktober 2010. 'Racism, ethnic discrimination and exclusion of migrants and minorities in sport: the situation in the European Union' FRA Report - october 2010
download: http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2010/pub-racism-in-sport_en.htm